

Քաւրնների այդ պահպանողական
ընթացքին մէջ է շահախնդիր անձերի
յաջողութեան գաղտնիքը : Քաւրն
լող գէշութիւն չընելով իր պարտք
կատարած կը համարի , մինչդեռ իր
այդ չեզոքութեան պատճառով ժողովուրդը
կը մատնուի շահախնդիր կամ
տգէտ գործիչների ձեռքը որոնցմէ
առջինը զայն կը շահագործէ և երկ-
րորդն ալ իր քմածին հաջարուսէկ
ծրագիրներն անոր գլխուն կը փորձէ :

Որչափ որ զգայուն և անշահասէր
անձերը ձեռնպահ վիճակի մէջ մնան և
կամ թոյլ եռանդ մը միայն ցոյց տան
և կռօջ հարուածօղ ընթացքէ մը
խորշին , շարլաթանութիւնը ճակա-
տաբայց պիտի քալէ ժողովրդին առ-

լիւն և զիմակաւորները հրապարակի մէջ պիտի վիստան :

Այդ անշահասէր բայց պահպանողական Հայերի լոկ զգալը , զեղծումներն վրայ ցաւիլը զիրենք չազատեր ապագայի դատաստանէն . զգալը բայց համապատասխան գործունէութիւն ցոյց չտալը՝ զիտակցապէս մեղանշել է : Եթէ կուզեն չարիքը վերցունել , չարերին դէմ կուռելու կամք պէտք է որ ունենան :

Մ. Ա.

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐՔԻԱՆԻ

Վան , 3/15 յունիս 92

Վանի այժմեան վիճակը խիստ տագնապալից է թէ՛ նիւթապէս և թէ՛ այլ կողմերով : Առեւտուրը արդէն բոլորովին դադարած է . ամեն ոք յուսահատ է և կը սպասէ անան երթեւեկին : Կրնամ ըսել թէ Վան երբեք առեւտրական այսքան կայուն վիճակ չէր ունեցած . անշուշտ քիչ ատենէն մեր վիճակը աւելի պիտի գէշնայ , քանի որ բոլոր ալ ներածութեանց սպառողներ ենք , փոխարէն խիստ անշնան բան արտադրել կարենալով , թէ՛ հազարաւորութեան դժուարութեան և թէ՛ անապահովութեան պատճառաւ : Նիւթական անկումէն զատ կուսակցական անվերջ կռիւներ քանդեցին Վանի վիճակը . որ մը մին , որ մը միւս կուսակցութիւն իրենց ազգադաւ արարքներով անցան պաշտօնի գլուխ , իրենց անձնական հաշիւներու համար գործածեցին ժողովուրդը և մենք այսօր այս կամ այն աղայի ձեռքերու մէջ խաղալի ու գերի եղած մեր դերացի , մեր բարեկամի համար փոսը կը փորենք : Նախկին կուսակալ Խալիլ փաշա փոխուած լինելով , այժմայ Պաշիփ փաշան որ զինուորական մ'է , նոր բաներ հասկնալու համար , ինքն ալ ըսկած է նորանոր ձեռքաւարութիւններ անել ըստ նախնեաց օրինակին : Նոր կուսակալը նախորդի հակառակ ուղղութիւնը բռնած լինելով այժմ բանտարկած է Վարապետ Նաթանեան և Ա. Պարթեւեան անուն անձինք (վերջինս նախկին մատինչ մ'է) , իբր ամեն տեսակ յեղափոխական գործոց ու գործողաց պարագըլուի . կուսակցութեան պետերը զիրար կործանելու համար երեւակայելի ամեն տեսակ զրպարտութիւններ կանեն իրարու մասին և այժմայ մեր կուսակցական վիճակը այնքան ստորնացած է , որ սուտ վկայներ չեն պակսիր հակառակորդ մը ընկճելու համար : Այժմայ կառավարական բոլոր պաշտօնեայք ալ կուսակալի քմահաճ հրամանաւ հաստատուած են , ոմանք նուազադոյն քուէ առած լինելով և այլք առանց քուէի . նախորդներու ժամանակը տակաւին չլրացած պաշտօնանկ եղան :

Քիւրդ հեծեալաւորները անցեալ շաբթու Վան եկած էին , ամեն մի գունդէ 25ական հոգի . Երգիկայի հրամանատարն ալ հոս եկած էր գրօշակներ բաշխելու համար(1) :

Այս արարողութիւնը տեղի ունեցաւ այս շաբթու զինուորական հանդիսի . Հայոց հին գերեզմանատան մէջ վրաններ դարձեցան պաշտօնակալաց համար և Հայոց այդ նուիրական գետնի վրայ կատարուեցաւ Քրդերու ձերարշաւն ու հանդէսը : Ընդ ամեն 12 գունդէ էր Վանի մէջ կազմեալ հեծելախումբը : Քիւրդերը շատ զղջացած են այն յախուռն ընթացքին համար որով 13 տարեկանէն ըսկսեալ մինչ ամենահասակաւորն զինուոր դրուած են , առանց մտածելու թէ ի-

(1) Քրդական զօրաց կազմութիւնէն վերջ , միւշիկը ստիպուեալս Պօլիս կանչուեցաւ , ըստ ոմանց սպարապետ լինելու համար . կուսակալնիս ալ հետը գնաց մինչ Արճիշ , ուրիշ Արճիշ ալ անցնելով , քանի մ'օրէն պիտի վերադառնայ :

րենց տուններ և գիւղեր ոչ ոք չմտար կանչուած ատեննին : Քիւրդերը քաղաք եղած ատեննին , ամեն տեսակ յափշտակութիւն գործեցին շուկայի և փողոցներու մէջ , մարդ ծեծեղն ալ սովորական էր . այժմ երբ մեկնած են , մի քիչ շուշառած է քաղաքացին , ուրեմն ինչե՞ր կը լինին գեղերը : Արդէն աստ եկած ատեննին Քիւրդերը դիւղացւոց ձիերը նախիրներէն քաշած բերած էին իրենց հեծելախումբը ամբողջացունելու համար : Մեր Պատր . փոխանորդը առանց վարչութեան իմաց տալու , ի կայսերական Պալատ շնորհակալաց հեռագիր կուտայ քրդական հեծեալաւորի կազմաւորման համար և ապա քանի մ'օր վերջ ծախուց դրամը կը պահանջէ քաղաքական ժողովէն , սա ալ առանց ուեէ հարցման կը համակերպի այդ վճարման , առանց հարցնելու թէ ինչո՞ւ այս մասին ժամանակին իմաց տրուած չէր Վարչութեան : Աւ մի քիչ դժուար էր այսպիսի հարցում մ'անել , քանի որ ժողովներուն ընդհանրապէս ներկայ կը գտնուէր Սահակ Գալճեան անուն լրտես փաստաբան մը , ամեն ինչ իմացունելու համար ուր որ անկ է : Ժողովուրդը դժգոհ է Պատր . Փոխանորդէն , իւր երկդիմի և վախկոտ բնաւորութեան համար . մերթ այս և մերթ այն կուսակցութեան կը յարի , անպաշտօն և նշանաւոր ազգապէս անձանց խորհրդին կանայ , որոյմանց վրայ կը տատանի , թոյլ է , դրամասէր է անշափ : Ա՛լ ինչ կարելի է սպասել այսպիսի վարդապետէ մը : Ըոգ չտանիր գումարելու Ազգային ժողովը որ ըստ իւր ըսածին շատ թոյլ կերպով միայն արգիւտած է . երեսի վերայ պիտի ձգէ այդ խնդիրը , մինչ նոր կուսակցութիւնը յաջողի կազմաւորուել այդ ժողովրդական ընտրութիւնը : Փանի մ'օր առաջ Զրաղեան լրտեսի առաջ նորդութեամբ խուզարկուեցան երկու տուններ , փանս թէյրէյմէյեանի և հրացանագործ փանսի , վերջինի քանի մ'անմիտ հրացաններ գրաւուեցան , իսկ առաջինն որ կուզէին բռնել , չգտան ի տուն : Նիրակի առաւօտ Սղապ արուարձան գիւղի ծայրը երկու Քուրդերու գիւղիներ գտնուեցան , այժմ նոյն գիւղէն 20ի չափ Հայեր բանտարկուած են , մարդասպանք երեւան հանելու համար , մինչդեռ շատեր կըսեն որ այդ Քուրդեր թիւրք կին մը կը փախցնէին և վրէժնեղիր հաճիկներ վրայ հասնելով կինը ձեռք ձգած և զիրենք սպաննած էին : Եւ վախնա՞նք թէ գիւղական աշխատութեան այս բուն ժամանակին Սղապեցիք բանտարկուած մնան և նիւթական վիճակին աւելի ծանրանայ , որ առանց աղորն ալ արդէն արտասուելի է , ինչպէս ամեն գիւղացւոց :

ՇԱԽԱՐՇԱՆ

ՄԱՀԱԳՈՅՅՆԵՐ

Արմէնիայի նախորդ թուով հրատարակած ենք ՄՈՎՍԻՍ ՄԻՔՍԹԻԼԵԱՆ քաջ երիտասարդի նահապետիկը Դուշմանի Զորին մէջ , միայնակ կուռելով Քուրդերին դէմ , իրենց յափշտակած զուարնները ազատելու համար : Պր . Մովսէս իր անձնութեամբ այնչափ համբաւ և համակրութիւն ունեցած էր Ստրպատականի և զխաւորապէս Սալմաստի մէջ որ ամենքին մեծ ցաւ պատճառած է անոր մահը և հոգեհանգստի պաշտօն կատարուած է գրեթէ ամեն եկեղեցիներին մէջ : Դաւրէժէն մեր ստացած մի նամակ որ փոքրիշատէ տեղե-

կութիւններ կուտայ հանգուցեալի գործունէութեան մասին , կը հրատարակենք առաջիկայ թուով :

Ծաւով կիմանանք որ Ռումանիաի Եաշ քաղաքը բնակող անուանի հայ ուսուցիչ Մեծ . Խաչերիս Գարագաշեան երկարատեւ հիւանդութենէ յետոյ հոգին աւանդել է յունիս 7/19ի կիրակի գիշերը , 65 տարեկան հասակին մէջ : Թաղման հանգէսը մեծ շքով կատարուել է յունիս 10/22ի չորեքշաբթի օրը :

Հանգուցեալը Եաշի պատուաւոր և ազգաւոր Հայերէն մին էր և իբրեւ հմուտ ուսուցիչ անուանի եղած էր Եաշի մէջ : Ունէր մի մասնաւոր վարժարան ուր Հայեր և Ռումէններ կանոնաւոր կը թուլթիւն կատարային :

Թող օրհնուած լինի արդարներ յիշատակը :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐԻ ԹԻԻՐ

Նորընտիր կաթողիկոսը պիտի լինի Հայոց 141րդ հայրապետը Գրիգոր Լուսաւորչից սկսած՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսներին մէջ :

(Տարազ)

ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ՀԻՄՆԱԳՈՒԹԻՒՆԸ

Արեւելքի յունիս 18/30ի թուին մէջ կը կարդանք հետեւեալը . « Ամեն Ս . Պատրիարք Հայրը տակաւին ապաքինած չըլլալով , չկրցաւ նախագահել Քաղաքական Ժողովոյ երէկի նստին : Նորին Ամենապատուութիւն կը առաւապի կողմաւիշային ջղացաւութենէ (նկնալոյժի էնթէքսթուր) » :

Տրապիզոնի Հայերի Առաջնորդութիւնը

Տրապիզոնի գաւառային Ընդհ. ժողովէն նոյն վիճակին Առաջնորդ ընտրուած է Գեւր . Եղիշէ Ս . Վ . Ս . Վազեան որ Եւդոկիայի և Ամասիայի վիճակներին վրայ Պատր . Փոխանորդի պաշտօնը կը վարէր :

ՇՆՈՐՀԱՅԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մ . Փորթուգալեան ընտանիքը իր խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամեն անոնց որոնք ողբացեալ Տիգրանի մահուան առթիւ իրենց վշտակցութիւն յայտնեցին յուղարկաւորութեանը մասնակցելով կամ պատի , նամակ և կամ հեռագիր զրկելով :

ՀԱՅԵՐ Ի ՃԱԽԱ

Ճաւախ Սոչրաքայա քաղաքէն մեզ կը գրեն մայիս 27 րոտով հետեւեալը .

Մեծ հաճութեամբ տեղեկանամք ի բարեկամէ միոյ թէ Բատաւայի հայրենակիցք մեր մտադիր են ի մօտոյ միութիւն մի կազմել աղօթուտ և հայրենասիրական նպատակաւ . քաջ մի ի բարեկամաւ շաւիղ , որոյ օրինակին արժան և վայել է միւս զաղթականաց մեր հետեւել :

Թէ ինչ արդիւնք կունենայ ի մօտ ապագայի այս միութիւն՝ տիկերեւ է --օգուտ հասարակաց -- ըստ որում

Բատաւայի աղօթայինք նշանաւոր են արդէն իւրեանց ջանասիրութեամբն , աշխուժութեամբ և յարատեւութեամբն , և հաւասար կզգամք զի այսպիսի կազմակերպութիւն միայն յաջող ընթացիւք կը պահուի :

Լսեմք զի Պատուելի Տեառք Թովմաս , Գառապար , Գալստան , Նահապետ , Աղանուր և Յովհաննէս իւրեանց աշակցութիւն ի կազմութիւն Միութեանն արդէն խոստացեալ են : Այսօրիկ անուանք հաստատուն գրաւական յաջողութեան համարելի են անտարակոյս :

Ծառա՛յ Բատաւայի Հայք , յառա՛յ :

ՆՐՈՒՍՍԱՆՈՒՄՈՒՆ ՆՈՒՐԱՅԻՆ Ի ԿԱԼԿԱԹԱ Հնդկաստանէն մեզ կը գրեն հետեւեալը .

Չատակաւն օրերում կալկաթա գտնուեցայ և քաղաքը լինելով Եւրոսագետի Նուիրակ Գարբիէլ Ս . վարդապետի քարոզներին ունկնդիր եղայ : Գեւր . Նուիրակին իւր անկախութենէն շատ տարբեր տեսնելով կալկաթի հայ հասարակութիւնն , իւր նուիրակութեան պաշտօնը մի կողմ թողնելով՝ հայրական խրատներով լի յորդորանք կը ջանայ վերահաստատել Հայութեան հոգին և լեզուն Հնդկաստանի գաղթականութեան մէջ : Կալկաթայի եկեղեցին սովորաբար երեք քահանայք է ունեցել միշտ . այլ տարաբաղդապէս շատ փոքր անգամ է պատահել որ սորանից մինն ուսումնական քարոզիչ լինի կամ նախնաձախնդիր հայ ազգութեան և լեզուին : Ամենափրկչեան վանքն եւս չի կարողացել քարոզիչ վարդապետներ պատրաստել գէթ իւր շահի համար , որոշել երկու քահանայք և մի քարոզիչ վարդապետ մի այսպիսի հարկաւոր վիճակի համար . և միեւնոյն ժամանակ վարդապետին փոխանորդութեան արտօնութիւն տալ որ աշխատի շատ անգամ պատահած անհամաձայնութեան և օտար եկեղեցում պոսկիւնոյ յառաջն առնել և վանքապատկան եկամտներն ժողովելով առաքել Առաջնորդին : Ներկայ ժամանակումս ջուղայի վանքն դուրի է խոհեմ և գիտնական վարդապետներէ , այլ դժուար չէ այլ միաբանութիւնից խնդրել և գոնեա 2 հոգի բերել տալ . վանքի արդիւնքն Աստուծոյ սղորմութեամբն այնչափ է որ բաւական կը լինի առաւել քան երեք միաբաններին համար :

Հայր Սուրբ ներկայ գտնվեց հայ կամուր զօրաց պարգեւաբաշխութեանն , ուրախացաւ տեսնել հայ երիտասարդութիւնն մի լուսաւորեալ տէրութեան ներքոյ զինաւորեալ , խըրատեց նոցա որ միշտ հաւատարիմ և անձնուէր լինեն ինչ տէրութեան որ հպատակ են , օրհնելով նոցա և Հայոց ազգն համայն :

Անցեալ օրեր կալկաթայից վերադարձած ժամանակ , մինչ կարդում էի մեր պաշտելի Հայրիկի « Վանդոյժն » , Եւրոպայի թղթաբերն հասաւ , Արմէնիա լրագիրն ստացայ , յորում խնդութեամբ սրտի կարդացի Սրբազան Հօր ընտրութիւնն Հայ-

բազմաթիւ թիւեր համար . յուսմամբ Ռուսաց տէրութիւնն բոլոր Հայոց իղձն կատարելոյ և շնորհապարտ կացուցանելոյ համար կը վաւերացնէ Նորին Ամենապատուութեան ընտրութիւնն և մեք խոնարհաբար կը շնորհաւորեմք Նորին Սրբազնութեան ընտրութիւնն , մաղթելով երկար կեանք :

ՆՈՐ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻ

ԲԱՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՆԳԼ. «ԿԱՊՈՅՏ ՏԵՏՐԱԿ»ԷՆ

(Շաբ. 88րդ թուկն)

Կարնեցի Խաչիկ Կէրէկցեանի ըստման մասին (Արմենիա թիւ 25) Հիւպատոս Համբարձում հետեւեալը կը գրէ սեպտեմբեր 12ին .

«Վստահելի մի աղբիւրէ պատմութիւն մը հաղորդուած է ինձ որ կրնայ ցուցնել թէ այս քաղաքի Հայերի մի մասը ինչ վիճակի մէջ կը գտնուի : Մի պատուաւոր հայ խանութպան ասկէ հինգ օր առաջ քաղաքէս մէկ ժամ հեռի դաշտին մէջ ընկնելով 3-4 դրն տակնը ծանրապէս վերաւորուած գտնուեցաւ : Բերուելով քաղաքը և քննուելով յայտնեց թէ Հայոց Աստղ-նորդարանի երկրորդ գրադրին հետ պոյոյի ելած էր և թէ դաշտին մէջ նստած ատեն , գրադիրը մի քիչ հեռանալով իրմէ , յանկարծակի ընկնելով հանքի և զինք զարկեր է և թէ ինք չգիտեր թէ ինչ պատճառի համար գրադիրը : Վերաւորը միայն այսքան յայտնեց է կառավարութեանը . սակայն կը տեղեկանամ թէ ոճրին բուն պատճառը հետեւեալն եղած է : Այս երկու անձերէ իւրաքանչիւրն մի մի հայ քովի թէ զխաւորներ էին . գրադիրը զժողովութիւն և էն թիւիներ գրողով մի անձ . իսկ խանութպանը խաղաղասէր և մեղմ էր : Այդ սպառնութենէն մի քանի օր առաջ այդ երկու անձերը մի վեճ ունեցած էին իրար մէջ Հայերի վիճակի բարելաւման միջոցներու մասին . գրադիրը կը պնդէր որ խաղաղութիւններ հանելու են որպէս զի Ռուսիան կամ ուրիշ տէրութիւններն ստիպուին միջամտել . իսկ միւսը զօրեղ կերպով կը հակառակէր այդ ուղղութեան և կը յանձնարարէր աստիճանական բարձրացումներ համար աշխատել կամ գէթ աւելի պատեհ մի ժամանակի և զէպքերի սպասել շարժումի ձեռնարկելէ առաջ : Կը կարծեմ թէ այդ եղած է կրնալն սկզբնապատճառը որ յետոյ սպառնութեան յանգեցաւ : Գրադիրը , ոճրին հեղինակը , կը կարծուի թէ Ռուսիա փախած է . իսկ զոհին վիճակը անյայտ է :»

— Խաբըրդի Դեր-Հիւպատոս թովմաս Պոյաճեան որի թիւքաւորական զգացումներն յայտնի են , իր սեպտ. 19ի թիւին մէջ խոստովանած է երկրին անտանելի կացութիւնը .

«Պատու ունեցած եմ արդէն , կըսէ Դեր-Հիւպատոսը գրելով Էրզրումի Հիւպատոսին , Ձեր ուշադրութիւն հրաւիրելու Բաշու գետտի վիճակին վրայ ուր ապօրինաւորութիւն միշտ կայ աւելի կամ նուազ , բայց կերելի թէ այժմ աւելի քան երբէք կազմա-

լուծութիւն կը տիրէ և կառավարութեան հեղինակութիւնը անզգայի է : Ինձ կը հաղորդեն որ այդ գաւառին մէջ աւազակները կը վխտան որոնք տեղական Պէյերի և Շէյխերի պաշտպանութեան ներքեւ , կամ թերեւս անոնց գործակցութեամբ անսանձ կը շրջին և ամեն տեսակ չարագործութիւններ կանեն : Ինձ կը հաղորդուի որ այս վերջին 5 ամիսներէ մէջ , նոյն աւազակախմբերի գործած չարքները սոսկալի մի թուի կը հասնին . սակայն հետեւեալ գէպքը , զոր զանազան աղբիւրներէ լսեցի , բաւական է Ձեզ մի գաղափար տալու համար ապօրինաւորութեան ընդարձակութեան վրայ որ կը տիրէ այդ գաւառի մէջ , ինչպէս նաեւ աղոր հետեւութիւն եղող ողբալի վիճակին վրայ որի մէջ կը գտնուի անոք , անպաշտպան դիւղացիներ : Դեր-Հիւպատոսը այստեղ կըսուի նկարագրել աւազակութիւններու բռնարարութիւնները մի ընդարձակ շարք , ի միջի այլոց նաեւ Տէրսիմի Բայա աւազակախմբին Բալուի և Չարսան ճաղի հայ զիւղացիներն սարսափի միջոցով իրեն հարկատու դարձունելն ասին : Բայց Պր. Պոյաճեան միեւնոյն ժամանակ տարօրինակ մի պարզմտութիւն կը կեղծէ երբ իր տեղեկագիրը կը վերջացունէ այն եզրակացութիւնով թէ հարստահարութիւնները եթէ քաղութիւն ունենային իրենց կրած նեղութիւններն յայտնելու կուտակալին սա անպատճառ աղբու միջոցներէ կը դիմէր գիրքեք պաշտպանելու չարագործներէ :»

— Հիւպատոս Համբարձում առ Սըր Հուպոյ .

Էրզրում , 17 հոկտ. 91

Կը հաստատեմ հոկտ. 10ի գրութիւնս որի մէջ յիշած էի Բարաքիլիսէի մօտ 7 Հայերի սպանուելիս Քիւրդերէ . այժմ պատու ունիմ Ձեզ հաղորդելու որ այդ Հայերը Բարաքիլիսէի և Թովրազ քաղաքի են և այժմ իրենց գիւղեր կը վերադառնային Ռուսիան ուր ապաստանել էին անցեալ տարուան յունիսի խռովութիւններէ պատճառով , իրենք ընդամեն ինն հոգի էին և երբ Սինէկ Տաղէն կանցնէին յանկարծակի պաշարուեցան Ճէլալի Քիւրդերի մի մեծ խումբէ , որ կըսուի թէ 100 անձի կը հասնէր : Հայերէ 7 հոգին անմիջապէս սպանուեցան իսկ երկուսը փախչելով վերադարձան Ռուսիա : Քիւրդերէն ոչ մին սպաննուած է . միայն իրենցմէ վեց հոգին յետոյ ձերբակալուած են :

— Հիւպատոս Համբարձում իր նոյ. 7ի տեղեկագրով որ «Կապոյտ Տետրակ»ի մէջ իր գրածներէ վերջնութեան է , հետեւեալները կը գրէ . «Թէեւ այս տարի անցեալ տարուան չափ շատ չեն ոճիրներ . բայց տակաւին այնքան յաճախ տեղի կուենան որ իրական մի պատճառ են գիւղացիներէ զժողովութեան թէ կառավարութիւնը զիրենք չի պաշտպանել : Քրդական հեծելազույգի կազմութիւնը ոճիրներէ թիւը շատ քիչ նուազեցուց . աղտոյ մեծ մասին մէջ այդ հեծելազույգին նոյն իսկ զխաւոր սպայները կամքատանալին թէ մասնակցութիւն ունեն : Կըս-

ւի թէ Սիպկանի Քիւրդերը որոնք նոր հեծելազույգի մէջ ընդունուած են , այդ պատրուակէն օգուտ կը քաղեն և առանց վճարման Ալաշկերտի գիւղացիներէն իրենց և իրենց ձիերի համար ուտելիք կը վերցունեն : Ալաշկերտէն Ամէսի դէմ շատ գանգատներ կը լսեմ : Այս անձ , ինչպէս Ձեր վսեմութեան յայտնի է , Ալաշկերտի գայմադամութենէն պաշտօնակ է դաւ . բայց շուտով փաշաի աստիճանին բարձրացաւ :»

— Նոյ. 28 թուով Հիւպատոսը կը գրէ . «Այժմ խաղաղութիւն կը տիրէ . տեղացած առատ ձիւնին պատճառով անցուղարձը վերջացեր է , կրնայ ուրեմն յաւաստել որ այս հանդարտութիւն շարունակուի դեռ մի քանի ամիսներ :»

— Նոյ. 2 թուով վանի Դեր-Հիւպատոսը կը գրէ թէ Գաւառի գայմադամը որ երկիրը աւազակներէ մաքրեց անցեալ ամառին , ետ կանչուեցաւ . զի կառավարութիւնը չուզեր Քիւրդերը իր դէմ գրգռել . նոյնպէս տեղափոխուեցաւ մի գնդապետ որ յաջողած էր Շերնակցի զօրաւոր Քիւրդ Մէհմէտ աղան ձերբակալել :

(Շաբաթակէլ)

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Հետեւեալ գիրքերը կարելի է ըստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն իրենց առջեւ նշանակուած գիներով որոնց մէջ հաշուուած է և զրկելու փոստի ծախքը :

Ալեքսանդր Ծատուրեան , Բաւաւտեղ Յոռիսկներ . Մոսկուա 1891. (Ընտիր թղթի վրայ մաքուր տպագրութեամբ կը պարունակէ հեղինակին 102 հատ բանաստեղծութիւնները : Երես 174) : Գին 1 ֆր. 75 ս.

Հայկակ Էլինեան , Կրկնաւք , Տետր Ա. Ն. Երբ. 1890 (Հեղինակին ընտիր մէկ բանաստեղծութիւնն է այս արձակ գրութեամբ) : 30 անթմ :

Հ. Կղեմէս Վ. Սիպկեան , Դաւաւտրոսի Ռոռիսկներն զրաւոց (Մէկ լուսանկարատիպ պատկերով , վեց վիմատիպ տախտակօք — 79 պատկեր — , և 53 պատկերօք ի բնագիրն , որոց մէջ կան բազմաթիւ Հրատարակեալներ , Մեծ 8° երես Ժ.Ձ+88+32) : Վիեննա 1892 : Գին 7 ֆրանք :

(Ցանկացողին ձրիապէս կը զրկուի յառաջաբանն ու ներածութիւնը) : Die ARMENISCHE KIRCHE in ihren Beziehungen zur byzantinischen (vom IV. bis zum XIII. Jahrhundert). Von Dr. Arsak Ter-Mikelian. Leipzig. Gustav Fock. 1892. Գին 3 ֆր.

ԳՈՒԼԵՐԱ Ի ԿՈՎԿԱՍՍ

Թիֆլիզէն յունիս 9/21 թուով այս մասին կը գրեն մեզ հետեւալը .

«Յայտնի անկող հիւրը Մէշէզում (Պարսկաստան) իր կոտորածներ աւելուց յետոյ այժմ տարածուած է և ռուսական սահմանը : Մի քանի օր առաջ լուր հասաւ թէ քոյէրան արդէն մտել է Բաղու և նոյն իսկ Գանձակ : Երեկէ հետագիւրները ստուգելին այդ լուրը և ժամը 4ի մօտերը ստացուած մի հեռագիրը հաղորդում

էր որ 19 մարդ արդէն վարակուել են և 6ը զոհ դնացել , մի քանի ժամեց յետոյ հաղորդեցին որ 36 հիւանդ կայ և ինն վախճանուած (*) : Այսօրւայ լրագիրներում այս մասին ոչինչ կար , որովհետեւ առայժմ Յէնդուրը խստիւ արգելում է այդ մասին հրատարակութիւնը . բայց լուրը արդէն ժողովրդի մէջ տարածուել է մի քանի ժամում և ամբողջ Թիֆլիզը սարսափի մէջ է : Ժողովուրդը այսօր մտադիր էր բողոք բարձրացունել ոտուկանապետի դէմ իր բռնած անտարբեր դիրքի համար : Թէեւ մի քանի նախապատրաստական ժողովներ եղել են քոյէրային դիմագրելու համար , շատ գեղեցիկ ծրագիրներ են կազմել և խոստումներ արել , բայց այդ ծրագիրները շատ դանդաղ կերպով են գործադրութեան մէջ դնում : Քոյէրայի արագ տարածուելուն կողմէ երկաթ թուղային անընդհատ երթեւեկութիւնն էլ , և մանաւանդ տեղիս սարսափելի շոգ եղանակը , Ժողովուրդը սարսափած արդէն սկսել է հեռանալ այստեղից :»

— Յուլիս 4ին կը հեռագրեն նաեւ Պետերբուրգէն թէ քոյէրան Բաղուէն արդէն մտեր է Թիֆլիս , Շուշի , Ուզուն-Ատա , նոյնպէս և Աժտէրխան ու ֆեթրովսք : Ախտը շատ շուտ կը տարածուի կովկասեան քաղաքներէ կեղտոտութեան և բնակիչների անբաւական սնունդին պատճառով . միւս կողմէ քաղաքային իշխանութիւնները բոլորովին անհոգ կեցած են : Լրագիրներէ կը պահանջեն որ գերագոյն մի պետ նշանակուի իր պէտք տեսած ամեն միջոցներ անմիջապէս գործադրելու համար , ինչպիսին եղաւ երբեմն Լօրիս Մելիքով , վոլկաի նաւարկութիւնը դէպի վեր արգելուած է :

ԼՐԱԳՐԱՆ ԶԵՏԱՔՐՔԱՇԱՐԺ ՄԻ ԴԱՏ

Անցեալ հոկտեմբերին Մարսէյլի մէջ Etoile de Bosphore անունով հաւաքութիւն մի թերթիկ սկսաւ հրատարակուիլ ֆրանսերէն լեզուով որ սակայն մի քանի շաբաթի կեանք ունեցաւ միայն : Թերթիկն խմբագիրը որ երբեմն Սուլթանի Պալատին մէջ պաշտօն կը վարէր , իր այդ թերթով կապաւոր Պալատի այլ և այլ գաղտնիքներ ալ երեւան հանել որոնք կրնային փաստ հասցունել Սուլթանի շրջակայք բնօր առններին : Խմբագիրը կը պահանջէր թերթը կառավարութեան նաեւ 50 հազար ֆրանքի մօտ մի գումար Պալատի համար իր ըրած այլ և այլ ծախքերի համար և իր պատուի դէմ աւարգանք եղած է ասելով : Պոլէն եկած մի հրահանգի վրայ Մարսէյլի հիւպատոսը 4,000 ֆրանքի մօտ մի առհաշիւ վճարք արած էր յիշեալ խմբագրին որ աղոր վրայ հաճեցաւ թերթը դադարեցունել , սակայն մընացած գումարն ալ պահանջեց սպառ-

(*) Արմենիայի նախորդ թուով հրատարակուած նորագոյն հեռագրին նայելով , այս թիւերը արդէն բողոքատուած են :

ԽՍԲ.

Նախկին մի գրութիւն ուղղելով հիւպատոսին թէ Սուլթանի Պալատին մասին իր գիտցածները պիտի հրատարակէ «Քարակէօզեան» անունով մի գրքի մէջ: Հիւպատոսը այդ սպանական գրութիւն յանձնեց Մարսէլի ոճրադատ տանին Ընդհ. դատախազին և ազոր վրայ խմբագրելը գաղտնի պահելու համար: Անցեալ չաբթու ուրբաթ օրը վերջին անգամ լինելով այդ դատ յիշեալ տանին ներկայացաւ ամբաստանութիւն փաստաբանը առարկեց որ ֆրանսական դատարան մը անհանձնաւ է այդ խնդիր քննելու քանի որ վատահամբաւելու այդ սպանական քիբը տեղի ունեցած է թրքական հողի վրայ: Սակայն Ընդհ. դատախազը պատասխանեց թէ օտար տէրութիւններին ներկայացուցիչներին պաշտօնատեղերը թէեւ անբնաբարելի են և ֆրանսական հողէն դուրս կը համարուին, սակայն հիւպատոսութիւնը դեռ պանական-գիւմարտական դորձակաւորութիւն մը չէ, այլ առեւտրական որի միայն ներկայութիւնը թոյլատրուած է ֆրանսական հողին վրայ: Ուստի և հիւպատոսարանները անբնաբարելի չեն և ո՛չ ալ ֆրանսական հողէն բաժնուած:

Դատաւորները 1/2 ժամի խորհրդակցութենէ մ'ետք վճեցին որ դատարանը ձեռնհաս է նոյն գործը քննելու և միանգամայն խմբագրելը դատաւարանին դատական ծախքերը վճարելու և 3 ամիս բանտարկութեան, վճար գործադրութիւնը անորոշ պայմանաժամով յետաձգելով, «Պէրան-ժէի օրէնք»ի համաձայն:

ԹԻԻՐԲԻԱԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վանի թիւրք երեւելիներէն թիւմարզատէ Ղալիպ փաշան որ իր հարստահարութիւններով անուանի եղած է, երկրորդ կարգի Մէճիթիէ պատանշան շնորհուր է: Վանի այժմեան կուսակալ Պահրի փաշան թիւմարզատէի կուսակցութեան պաշտպան կանգնած է:

Միջերկրական անգլիական նաւատորմին հրամանատար Սըր Ճօրճ Թրայըն կ. Պօլիս գնացած է յունիս 5/17ին և գնացան Սըր Քլաւ Ֆօտի միջոցով ներկայացած է Սուլթանին որ սիրալիք ընդունելութիւն արած է իրեն:

Մուսանիսէն Պրուսա շինուած երկաթուղու գծին բացումը հանդիսաւոր կերպով կատարուած է յունիս 5/17ին: Այդ գծի երկարութիւնն է 42 քիլօմէթր որ շոգեկառքերը գրեթէ 2 ժամէն կերթան մինչդեռ Մուսանիսէն Պրուսա կառուլին 28 քիլօմէթր է և լաւ կառքերը կրնան 3 ժամէն երթալ: Այդ կերպով շոգեկառքը ձիակառքէն մէկ ժամ միայն աւելի շուտ պիտի տանի, մի քանի ֆր. աւելի տանելով, որովհետեւ ձիակառքերին մէջ 4 անձ միտակ կրնան նստիլ և այդ կերպով կառքին վճարքը աւելի աժան կրնայ դալ իրենց:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Լոնտոն, 4 յունիս. — Անգլիայի մէջ երեսփոխանական ընտրութիւններն սկսած են. իտլանտարի մէջ յուլուստի սաստիկ է և կուսակցական ընդհարումներ առաջ եկած են. միթիսկներին, եկեղեցիներին, փողոցի մէջ ծեծելու քանակաւ է և ոստիկանութիւնը միայն կրնայ զերենք իրարմէ բաժնել. այս վերջերս մի կուսակցութեան մարդիկ երկաթուղու գծերն ալ տեղ տեղ քանդեր էին որպէս զի հակառակորդները ժողովի բերօղ կառավարմբը չկրնայ տեղը հասնիլ: Ճառախօսները բազմաթիւ ոստիկաններէ շրջապատուած միայն կրնան իրենց բեմ պահել, ապա թէ ոչ մին միւս կուսակցութեան յարձակման կենթարկուի և մահամեծ լինելու չափ ծեծ կուտէ: Յարգ եղած ընտրութիւնները 34 պահպանողական և միութենական եղած են և 20 կատարողներն: Բուն Անգլիայի մէջ ընտրութիւնը աւելի խաղաղ կը կատարուի. երկու կողմերի պետերն ալ ամեն ջանք կանեն սկզբնական ընտրութիւններին մէջ յաջողիլ որ մեծ ազդեցութիւն կրնայ ընել հետզհետէ լինելիք միւս ընտրութիւններին վրայ:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Ամերիկէն հայերնիք վերադարձողներին դիւրութեան համար Ալլա Նիւսի մէջ պիտի դրուի երբեմնակի փաքէի ընկերութեան շոգենաւերի դէպի թիւրքիա մեկնելու թուականները, այնպէս որ 14 օրն անգամ չաբաթ օրեր Նիւ-Եօքքէն Ֆրէնչ Լայնով մեկնողներն Մարսէլ կը հասնին և Երեքշաբթի առաւօտ և կը մեկնին շոգեկառքի օր փաքէի շոգենաւով, առանց Մարսէլի մէջ երկար սպասելու անպատեհութիւնն կրելու:

Ա. Մ. ԲԺՇԿԵԱՆՅ

Փաքէի շոգենաւերը կը մեկնին Մարսէլէն ի Սամսոն ամեն 14 օր մի անգամ, շոգեկառքի օրերը, առաւօտեան ժամ 4ին:

Մեկնելու օրերը՝

Յուլիսի	6	և 20
Օգոստոսի	3,	17 և 31
Սեպտեմբերի	14	և 28
Հոկտեմբերի	12	և 26
Նոյեմբերի	9	և 23
Դեկտեմբերի	7	և 21

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է առանալ Արմենիայի խմբագրատունէն, իրենց առջեւ նշանակուած գիներով և փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով:

Արժէքը կանխիկ չվճարուած՝ գիրք չըրկուի:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Ա. ՀԱՅ ԳԻՒՅԱԶՆՈՒՂԻ ՄԸ (Սպառած):
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՅԻ
Գ. ՍԱԼՄԱՆ ԻՍՐԱԲԵԼԻ
Դ. ԱԶՏԱՌԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՏԱՄԱՐԱՑԱՅ (Պուլար ազգին իր ազատութիւն ձեռք բերելու համար մէկ դարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն է) (1 ֆր. 10 սնթիմ) 1 ֆր. 50 սնթիմ: Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ. — (Հայաստանցիների պանդխտութեան տխուր հետեւանքների և էկ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով): Գին (90 սնթիմ) 1 ֆրանգ 20 սնթիմ: Թ. «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԶՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի Ա տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորովին սպառած և միեւնոյն ժամանակ շատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ. Փորթուզալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են Յուշարարի մէջ որ ութածալ գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ): (1 ֆրանգ) 1 ֆր. 40 սանթիմ: Վ. ԼԵՃԻ (Պուլարի մէջ թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Պուլարներն ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար): (15 սնթիմ) 20 սնթիմ: ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ԲՈՅԱՐԻՍ (Յունաստանի մէջ թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար), (0,15 սանթիմ) 20 սանթիմ:

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ԳՐԱԾ ՈՏԱՆԱԻՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուզալեանի գրած հայերեւոյս խորագրով «Հայերեւոյս անգլիական լեզուի (Անգլիերէն լեզուն դիւրին և գործնական սովորեցուցող քերականութիւն մ'է հրահանգներով մէկտեղ): Ա. հատորը կը բաղկանայ 256 երեսէ և Բ. հատորը 216 երեսէ: Վերջն ալ յուսելուած մը կայ 50 երեսէ բաղկացած որ հայերէն հրահանգներն անգլիերէն թարգմանութիւնն է: Երկու հատորը միասին 5 ֆր.: (1 տղար ամերիկեան): Նշանակք Հայաստանեայց. Մայր Հայաստանի պատկերը՝ Հայոց 4 թաղաւորութիւնների նշանակներով մէկտեղ փայլուն թղթի վրայ և կանաչ կապոյտ և դեղին գոյներով ներկուած: 1 ֆրանգ:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅԵՐԵՎՈՒՐԱԿԱՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ա. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. Տպագրութիւն

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» հրատարակած այս վարդապետարանի մէջ համառօտ կերպով բացատրուած է թէ իւրաքանչիւր հայ, բնասէր Հայ ինչ փափաքներ պէտք է ունենայ և ինչ պարտքեր ունի կատարելու:

Կը խնդրուի ամեն հայրենասէր Հայ, յերէ իրենց շրջանի մէջ տարածել այս տետրակ: Մէկ անգամէն 50 օրինակ ծախու առնողին կը զրկուի 5 ֆրանգով Հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարսկաստանի Հայերին համար 10 սանթիմ):

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՌԵՆՈՒՄՈՒ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՐԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայ իւր ապականուած վարքաբարքով որչա՞փ չարիքների պատճառ դարձած է և վերջ ի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպանուած և անհետացած է աշխարհէ: Գին 1 ֆրանգ, (75 սանթիմ):

Մ. Փորթուզալեանի հրատարակած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղք կը լինի Պարսկաստանի Հայերին համար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ նշանակուած գիներով:

ԾԱՌՈՒ ԳԻՐԲ ԵՒ ՊՏԱԿԵՐ

Հ. Յ. Վ. Խալիլյանց. Կրթարան անգլիական լեզուի (Անգլիերէն լեզուն դիւրին և գործնական սովորեցուցող քերականութիւն մ'է հրահանգներով մէկտեղ): Ա. հատորը կը բաղկանայ 256 երեսէ և Բ. հատորը 216 երեսէ: Վերջն ալ յուսելուած մը կայ 50 երեսէ բաղկացած որ հայերէն հրահանգներն անգլիերէն թարգմանութիւնն է: Երկու հատորը միասին 5 ֆր.: (1 տղար ամերիկեան):

Նշանակք Հայաստանեայց. Մայր Հայաստանի պատկերը՝ Հայոց 4 թաղաւորութիւնների նշանակներով մէկտեղ փայլուն թղթի վրայ և կանաչ կապոյտ և դեղին գոյներով ներկուած: 1 ֆրանգ:

ՏՆՕՐԷՆ—ԻՄԵԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Le Gérant: FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԷԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուզալեանի

Marseille. — Imprimerie du Midi et Papeterie Allées de Meilhan, 44.